

Nr 431.

Godkänd av första kammaren den 18 juni 1940.

Godkänd av andra kammaren den 18 juni 1940.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till mödrahjälp och moderskapspenning för budgetåret 1940/41 jämte en i ämnet väckt motion.

(Statsutskottets utlåtande nr 231.)

Till Konungen.

I anslutning till sina i årets statsverksproposition under femte huvudtiteln, punkterna 13, 14 och 47, gjorda framställningar har Kungl. Maj:t i propositionen nr 289, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden den 31 maj 1940, föreslagit riksdagen, bland annat, att för budgetåret 1940/41 såsom förslagsanslag anvisa till Mödrahjälp i form av understöd utan återbetalningsskyldighet m. m. 6,500,000 kronor, till Avsättning till fonden för lån till mödrahjälp 120,000 kronor samt till Moderskapspenning 4,500,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag har riksdagen till behandling förehaft motionen I: 36, vari hemställts, att riksdagen ville i samband med behandlingen av anslagen till ifrågavarande ändamål eller i annat lämpligt sammanhang uttala sig för att den pågående utredningen angående tillämpningen av mödrahjälpförordningen måtte utvidgas till att omfatta jämväl frågan om sammanslagning av moderskapspenning med mödrahjälp.

Här berörda spörsmål hava behandlats även av riksdagens år 1939 församlade revisorer. Revisorerna, som verkställt utredning angående användningen av anslagen till mödrahjälp för kalenderåret 1938 och första halvåret 1939 (Del I, sid. 23—43), anförde därvid bland annat följande.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att under förra halvåret 1939 mödrarna till 47.55 procent av alla levande födda barn erhållit mödrahjälp. Detta innebär, att mödrarna till i det närmaste hälften av i landet under denna tid födda barn enligt mödrahjälpnsämndernas uppfattning skulle hava varit i behov av hjälp från det allmänna trots då rådande goda konjunkturer. Då emellertid enligt revisorernas uppfattning detta knappast torde stå i god överensstämmelse med verkliga förhållandet, synes härav följa, att mödrahjälp på många håll utgått i allt för stor omfattning och i varje fall i en utsträckning, som tidigare ej varit beräknad. De anförda exemplen giva vid

handen, att orsaken härtill i väsentlig mån är att söka i mödrahjälpförordningens allmänt hållna och oklara avfattning. Den av revisorerna förbragta utredningen giver också vid handen, att vissa mödrahjälpnämnder icke iakttagit tillbörlig urskillning vid beviljandet av mödrahjälp. Revisorerna finna det därför var en angelägenhet av största vikt att, för att mödrahjälpen på rätt sätt skall kunna fylla de viktiga sociala behov, som därmed avsetts, klara och för nämnderna vägledande regler fastställas för utdelandet av densamma.

Det skulle enligt revisorernas mening kunna ifrågasättas, huruvida man borde frångå den nu tillämpade principen om oinskränkt individuell behovsprövning och vid tilldelande av mödrahjälp utgå från, att visst fixerat beskattningsbart belopp annat än i undantagsfall utesluter hjälp. Erfarenheterna från de mödrahjälpnämndsområden, där man tillämpat gränsdragning hava, såvitt revisorerna kunnat finna, talat för den här föreslagna lösningen.

Revisorerna hava också iakttagit, att mödrahjälp i åtskilliga fall utgått till uppenbart asociala personer. Det synes med hänsyn till syftet med mödrahjälpen självfallet, att omhändertagandet av dylika fall bör tillgodoses i annan ordning än med mödrahjälpmedel.

För att mödrahjälpen skall komma till avsedd användning räcker det emellertid icke med att begränsa klientelet på sätt här ovan föreslagits. Enligt vad som framgår av revisorernas redogörelse erfordras därutöver regler, vilka såvitt möjligt inskränka utgifterna till att avse ändamål, som komma modern och barnet till verklig nytta. Den högst betydande omfattning, i vilken mödrahjälpmedel använts till förlossningskostnader och barnets första utrustning, måste enligt revisorernas mening berättiga till antagandet, att moderskapspenningen ofta icke använts för dessa ändamål, vilka den likväl är avsedd att i första hand tillgodose. För att vinna kontroll över moderskapspenningens användning och därjämte uppnå att densamma närmare anpassas efter behovsprincipen, synes det revisorerna som om man borde inarbeta denna hjälpform i mödrahjälpen.

Hittills har, såsom utredningen visar, mödrahjälp i stor omfattning använts för tillgodoseende av behov, vilka rätteligen bort ankomma på fattigvården att avhjälpas. Det ligger visserligen i sakens natur, att området för mödrahjälp och för fattigvård delvis sammanfaller och att en gränsdragning mellan dessa båda hjälpformer därför är förenad med vanskligheter. En uttrycklig föreskrift av innebörd, att utrustning och kostförbättring endast må avse modern och i förstnämnda hänseende även det nyfödda barnet, skulle emellertid enligt revisorernas åsikt vara ägnad att åstadkomma en väsentligt bättre ordning än den nuvarande. Jämväl beträffande bidrag till hemhjälp, inackordering och tandvård synas tydliga och klara bestämmelser erforderliga för att förebygga missbruk och åstadkomma försiktighet och enhetlighet vid beviljandet.

Revisorernas utredning angående den formella handläggningen av mödrahjälpen synes till en början hava visat behovet av en föreskrift att i beslut, varigenom mödrahjälp beviljas, skall angivas det belopp, som må användas för varje huvudsakligt behov, hjälpen avser att täcka. Därutöver framgår av utredningen, att allvarliga brister vidlåda framförallt övervakningen från barnavårdsnämndernas sida av medlens användning ävensom dessa nämnders redovisningar. Att så är fallet torde i första hand bero därpå, att föreskrifter angående barnavårdsnämndernas skyldigheter i förevarande avseenden så gott som helt saknas. I fråga om övervakningen av mödrahjälpmedlens användning synes det icke uteslutet, att det för många barnavårdsnämnder i deras dubbla egenskap av kommunala organ och förmedlare av

den statliga mödrahjälpen ofta kan uppstå svårigheter att vid tillgodoseende av statens intressen i fråga om mödrahjälp alldeles bortse från kommunens i avseende å fattigvården. Då det gäller redovisningarnas ofta otillfredsställande skick, torde i viss mån den omständigheten hava medverkat, att kraven på redovisningars fullständighet och noggrannhet på många håll äro mindre inom kommunerna än inom statlig verksamhet. Samtliga nu anförda omständigheter visa enligt revisorernas mening på nödvändigheten att ofördröjligen utfärda föreskrifter, vilka reglera barnavårdsnämndernas skyldigheter i fråga om mödrahjälp. Därvid bör tydligt klarläggas, att barnavårdsnämnderna — i likhet med andra kommunala myndigheter med likartade uppgifter — böra vara ansvariga för sådana oriktiga och uppenbart olämpliga åtgärder, som innefatta ekonomiska förfoganden utanför ramen för bestämmelserna på området och i strid mot mödrahjälpensnämndens beslut i ärendet.

Såsom riksdagen i särskild skrivelse anmält, har det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till ändring av förordningen om moderskapspenning av riksdagen bifallits. I övrigt är, såsom av propositionen framgår, hela frågekomplexet rörande moderskapspenningens och mödrahjälpens ändamålsenliga utformning, efter verkställda utredningar, beroende på Kungl. Maj:ts prövning, däribland även det av riksdagens revisorer berörda och nu i motionen I:36 upptagna spörsmålet om sammanslagning av de båda här nämnda hjälpformerna. Vid sådant förhållande och då jämväl övriga av revisorerna behandlade, härmed sammanhängande frågor äro föremål för närmare överbägande av Kungl. Maj:t anser riksdagen anledning saknas till särskilt uttalande i ämnet.

Kungl. Maj:ts beräkning av medelsbehovet för moderskapspenning och mödrahjälp under nästa budgetår har icke givit riksdagen anledning till erinran.

Under återopande av det anförda får riksdagen anmäla, att riksdagen för budgetåret 1940/41 under femte huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisat *dels till Mödrahjälp i form av understöd utan återbetalningsskyldighet m. m. 6,500,000 kronor, dels till Avsättning till fonden för lån till mödrahjälp 120,000 kronor, dels ock till Moderskapspenning 4,500,000 kronor.*

Stockholm den 18 juni 1940.

Med undersåtlig vörndnad.
